

Eduskunnan hallintovaliokunta

Kaakkois-Suomen poliisilaitoksen asiantuntijalausunto hallituksen esityksestä HE 188/2025 vp eduskunnalle laeiksi esitutkintalain, oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain ja oikeudenkäymiskaaren 11 luvun 3 b §:n muuttamisesta

1 Lausuntopyyntö

Eduskunnan hallintovaliokunta on pyytänyt Kaakkois-Suomen poliisilaitokselta kirjallista asiantuntijalausuntoa hallituksen esityksestä HE 188/2025 vp, jossa ehdotetaan muutettaviksi esitutkintalakia, lakia oikeudenkäynnistä rikosasioissa sekä oikeudenkäymiskaaren 11 luvun 3 b §:ää. Esityksen tarkoituksena on sujuvoittaa rikosprosessia.

Esitutkinnan ja syyteharkinnan osalta esityksessä ehdotetaan muutoksia asianomistajan yksityisoikeudellisen vaatimuksen selvittämiseen ja käsittelyyn, rikosilmoituksen kirjaukselle, toimenpiteistä luopumiseen, esitutkintaviranomaisen ja syyttäjän yhteistyövelvollisuuteen, loppulausuntomenettelyyn sekä päätösten perusteluvelvollisuuteen. Lisäksi ehdotetaan muutoksia säännöksiin, jotka koskevat kuulusteltavan oikeuksien ja velvollisuuksien ilmoittamista, esitutkinnassa tiedottamista sekä yleistiedoksianto- ja tiedotusvelvollisuuden käyttöä.

Rikosasioiden tuomioistuinkäsittelyn osalta mahdollistettaisiin haasteen puhelintiedoksianto silloin, kun asia voidaan käsitellä kirjallisessa menettelyssä tai vastaajan poissaolosta huolimatta. Vastaavaa menettelyä voitaisiin käyttää myös haastemiehen tavatessa sattumalta jonkun haastettavan. Kirjallisen menettelyn ja poissaolokäsittelyn soveltamisaloja laajennettaisiin korottamalla enimmäisrangaistuksia ja sujuvoittamalla näiden menettelyjen käyttöä.

Hallintovaliokunta on pyytänyt asiantuntijoita keskittymään lausunnoissaan erityisesti esitutkintaa ja syyteharkintaa koskeviin muutoksiin sekä niiden vaikutuksiin.

2 Asiantuntijalausunto

2.1 Yleistä

Rikosprosessin toimivuutta on tarkasteltava kokonaisuutena. Ketjun eri vaiheiden tehostaminen on vaikuttavaa vain, jos esitutkintaviranomaisen, syyttäjän ja tuomioistuimen

muodostama kokonaisuus toimii johdonmukaisesti ja resurssit riittävät ydintehtävien asianmukaiseen hoitamiseen kaikissa prosessivaiheissa.

Ehdotetut muutokset ovat kokonaisuutena perusteltuja. Ne tukevat rikosprosessin sujuvoittamista ja selkeyttävät menettelyjä erityisesti esitutinnan ja syyteharkinnan rajapinnassa. Ne ovat luonteeltaan maltillisia eivätkä heikennä asianosaisten oikeusturvaa. Päinvastoin, prosessin joutuisuus ja päätöksenteon selkeys tukevat oikeuden toteuttamista kohtuullisessa ajassa.

Vaikutuksia viranomaisten toimintaan on vaikea arvioida täsmällisesti, mutta on perusteltua odottaa, että muutokset keventävät esitutkintaviranomaisten ja koko prosessiketjun kuormitusta. Näin rajallisia resursseja voidaan kohdentaa tarkoituksenmukaisemmin vaativampien ja yhteiskunnallisesti merkittävimpien rikosasioiden käsittelyyn sekä rikosvastuun tehokkaaseen toteuttamiseen.

2.2 Asianomistajan yksityisoikeudellisen vaatimuksen selvittäminen

Erityisesti moniasianomistajarikoksissa asianomistajien yksityisoikeudellisten vaatimusten selvittäminen on käytännössä osoittautunut esitutkintaa kuormittavaksi tekijäksi. Tämä on hidastanut rikosprosessin etenemistä ja sitonut resursseja pois rikosvastuun selvittämisestä.

ETL 1 luvun 2 §:n 1 momentin 3 kohtaan ehdotetun muutoksen mukaan asianomistajalle voidaan asettaa kohtuullinen määräaika vaatimuksen täsmentämiseksi, ja esitutkintaviranomaisen velvollisuutta vaatimusten selvittämiseen rajataan, jos vaatimusta ei esitetä määräajassa. Muutos on perusteltu ja vastaa käytännössä havaittuihin haasteisiin. Se on myös linjassa Oikeusministeriön selvityksessä 2025:16 tunnistetun tarpeen kanssa keventää esitutkintaviranomaisen ja syyttäjän työtaakkaa asianosaisten oikeusturvaa vaarantamatta.

Perusteltuna voidaan pitää myös ehdotusta, että syyttäjä voi jo esitutinnan aikana ratkaista, ettei ota yksityisoikeudellisia vaatimuksia ajaakseen. Ratkaisun aikaistaminen vähentää tarpeetonta selvitystyötä. Samalla asianomistajan oikeusturva toteutuu paremmin, kun tieto syyttäjän kannasta saadaan varhaisessa vaiheessa ja asianomistajalla on mahdollisuus järjestää vaatimustensa ajaminen muulla tavoin.

Muutokset mahdollistavat esitutkintaresurssien kohdentamisen täysimääräisemmin rikosvastuun selvittämiseen, mikä tukee esitutinnan joutuisuutta ja koko prosessin hallittavuutta. Joutuisampi menettely vahvistaa kaikkien asianosaisten oikeusturvaa turvalla oikeuden saada rikosasia käsiteltyksi kohtuullisessa ajassa.

Muutoksia sovellettaessa on kuitenkin huolehdittava siitä, että asianomistajan mahdollinen haavoittuva asema otetaan tapauskohtaisesti asianmukaisesti huomioon.

2.3 Rikosilmoituksen kirjaaminen

Rikosilmoituksen kirjaamista koskevan sääntelyn täsmentäminen ETL 3 luvun 1 §:ssä on tarpeen, sillä kirjaamiseen liittyvän harkintavallan rajat eivät nykyisin ilmene laista riittävän selkeästi, mikä on johtanut epäyhtenäisiin käytäntöihin.

1 momenttiin ehdotettu mahdollisuus käsitellä samaa rikoskokonaisuutta koskevat ilmoitukset yhtenä rikosilmoituksena on erityisesti laajoissa asioissa tarkoituksenmukainen. Samasta tapahtumakokonaisuudesta saatetaan tehdä useita ilmoituksia, ja toisinaan yksi henkilö tekee samasta asiasta rikosilmoituksia yksinomaan viranomaistoiminnan häiritsemistarkoituksessa. Ilmoitusten yhdistäminen selkeyttää kokonaisuutta ja sujuvoittaa esiselvitystä sekä esitutkintaa jo vastaanotto- ja kirjaamisvaiheessa.

Myös 2 momenttiin ehdotettu lisäys on perusteltu. Ilmoitusta ei kirjattaisi rikosilmoituksena, jos täydennyspyyntöä ei noudateta ja ilmoitus on olennaisesti puutteellinen tai jos on ilmeistä, ettei rikosta ole tehty. Nykyinen sääntely ei anna riittävän selkeitä perusteita toimia tilanteissa, joissa ilmoitus jää epäselväksi tai sitä käytetään viranomaistoiminnan häiritsemiseen. Erityisesti laajoilla sähköpostijakeluilla tehdyt rikosilmoitukset kuormittavat esitutkintaviranomaisia ilman todellista rikosepäilyä. Tätä koskien tulee huomata, että yksittäisen perusteettoman ilmoituksen kirjaamiseen, vahvistuksen lähettämiseen (ETL 3:1.3) ja asian päättämiseen kuluu keskimäärin noin 30 minuuttia.

Muutokset keventävät ilmoitusten käsittelyyn liittyvää kuormitusta vaarantamatta asianosaisten oikeusturvaa.

2.4 Esitutinnan toimittamatta jättäminen ja lopettaminen

ETL 3 luvun 9 §:ään ehdotettu muutos on perusteltu. Ilmeisen vähäisissä yksittäisissä rikosasioissa on tarkoituksenmukaista, että esitutkintaviranomainen voi – jollei tärkeä yleinen tai yksityinen etu estä – päättää esitutinnan toimittamatta jättämisestä tai lopettamisesta myös silloin, kun asianomistajalla on vaatimuksia. Voimassa olevan lain mukaan tutkinnanjohtajan on tällaisissa tilanteissa esitettävä syyttäjälle esitutinnan rajoittamista, mikä johtaa tarpeettomaan asian siirtelyyn esitutkintaviranomaisen ja syyttäjän välillä.

Muutos sujuvoittaa prosessia ja vapauttaa erityisesti syyttäjien resursseja tarkoituksenmukaisempaan käyttöön. Käytännössä lopputulos on näissä asioissa lähes poikkeuksetta sama riippumatta siitä, tekeekö ratkaisun esitutkintaviranomainen vai syyttäjä.

Säännöstä sovellettaessa on kuitenkin korostettava, ettei poliisi voi päättää lähisuhdetai perheväkivaltatapauksen tutkimatta jättämisestä ETL 3 luvun 9 §:n nojalla vähäisyyden perusteella. Tällaisia tekoja ei voida kokonaisuutena arvioiden pitää vähäisinä ottaen huomioon uhrin haavoittuva asema sekä lähisuhde- ja perheväkivallan erityinen luonne ja vakavuus.

Tulkinnanvaraisissa tilanteissa esitutkintaviranomaisen tulee edelleen esittää esitutinnan rajoittamista ETL 3 luvun 10 §:n mukaisesti.

2.5 Ilmoitus epäillyn oikeuksista

Epäillylle annettavien ilmoitusten täsmentäminen ETL 4 luvun 16 §:n 1 momentin 8 kohdassa selkeyttää ja yhdenmukaistaa rikostutkinnan käytäntöjä, sillä tieto lieventämisperusteista annetaan nykyisin vaihtelevasti kuulustelun alussa. Ehdotuksen mukaan epäillylle ilmoitettaisiin, että tekijän ja asianomistajan välillä saavutettu sovinto, tekijän muu pyrkimys estää tai poistaa rikoksensa vaikutuksia taikka hänen myötävaikutuksensa rikoksen selvittämiseen voidaan ottaa huomioon rangaistusta lieventävänä seikkana RL 6 luvun 6 §:n nojalla.

Säännöksen kirjaaminen lakiin vahvistaa epäillyn oikeusturvaa ja varmistaa, että hän saa johdonmukaisesti tiedon mahdollisuuksistaan vaikuttaa seuraamusharkintaan. Samalla muutos tukee RL 6 luvun 6 §:n 3 kohdalla tavoiteltuja prosessiekonomisia ja tutkinnallisia tavoitteita.

2.6 Esitutkintaviranomaisen ja syyttäjän yhteistyövelvollisuus

Esitutkintaviranomaisen ja syyttäjän välisessä yhteistyössä on edelleen merkittävää kehittämispotentiaalia. Toimiva ja oikea-aikainen yhteistyö on keskeinen edellytys rikosprosessin tehokkuudelle ja laadulle. ETL 5 luvun 3 §:ään ehdotettujen muutosten tavoitteet esitutkintayhteistyön vahvistamiseksi ovat tästä näkökulmasta perusteltuja.

On kuitenkin tunnustettava, ettei pelkkä aktiivisempaan yhteistyöhön velvoittava sääntely yksin ratkaise käytännössä ilmeneviä haasteita, jotka liittyvät ensisijaisesti viranomaisten resurssitilanteeseen. Yhteistyön toteutuminen ja siitä saatavissa olevat hyödyt ovatkin olennaisella tavalla riippuvaisia käytettävissä olevista henkilöresursseista.

Samalla on huomattava, että jo voimassa olevan sääntelyn perusteella tutkinnanjohtajan ja syyttäjän tulee tehdä tiivistä yhteistyötä erityisesti laajoissa rikosasioissa sekä oikeudellisesti vaativissa kysymyksissä. Käytännössä esitutkintayhteistyö käynnistyy ETL 5 luvun 1 §:n mukaisella ilmoituksella syyttäjälle, mitä koskien Poliisihallitus ja Syyttäjälaitos ovat antaneet ilmoitusmenettelystä yhdenmukaiset ohjeet.

2.7 Oikeuksien ja velvollisuuksien ilmoittaminen kuulusteltavalle

ETL 7 luvun 10 §:n 5 momenttiin ehdotettu lisäys, jonka mukaan kuulusteltavalle ennen kuulustelua tehtävät ilmoitukset voidaan toimittaa etukäteen, on tarpeellinen. Menettely säästää kuulustelutilaisuudessa käytettävää aikaa, kun riittävää on, että tilaisuudessa varmistetaan kuulusteltavan perehtyneen hänelle toimitettuihin tietoihin.

Kuulusteltavan näkökulmasta etukäteinen ilmoittaminen parantaa mahdollisuuksia tutustua rauhassa oikeuksiin ja velvollisuuksiin sekä arvioida niiden merkitystä ennen kuulustelua. Tämä tukee oikeusturvaa ja edistää menettelyn ymmärrettävyyttä. Ennen kuulustelua kuulustelija varmistaa, että henkilö on ymmärtänyt ilmoitusten sisällön.

Käytännössä ilmoituksia toimitetaan jo nykyisin etukäteen esimerkiksi silloin, kun kuulustelu suoritetaan puhelimitse tai sähköpostin välityksellä. Säännöksen selkeyttäminen on

kuitenkin tarpeen erityisesti tilanteissa, joissa henkilö kutsutaan kuulusteluun paikan päälle.

2.8 Loppulausuntomenettely

ETL 10 luvun 1 §:n 2 momenttiin ehdotetut muutokset selkeyttävät loppulausuntomenettelyä ja vahvistavat sen kytkentää esitutkintayhteistyöhön. Loppulausuntopyynnön yksilöiminen sekä sen tekeminen tutkinnanjohtajan ja syyttäjän yhteistyönä täsmentävät toimivallanjakoa.

Loppulausuntomenettely on erityisen tarkoituksenmukainen laajoissa ja vaativissa rikosasioissa, joissa syyteharkinnan ja mahdollisen oikeudenkäynnin kannalta olennaiset kysymykset tulee täsmentää ennen asian siirtämistä syyttäjälle. Yksinkertaisissa ja selkeissä rikosasioissa menettely ei lähtökohtaisesti ole tarpeellinen. Tutkinnanjohtajan tulee arvioida tapauskohtaisesti, tuoko loppulausunto lisäarvoa suhteessa esitutkinnassa jo saatuun selvitykseen.

Huolellisesti toteutettuna loppulausuntomenettely voi vähentää myöhempiä lisätutkintapyyntöjä ja siten tehostaa koko rikosprosessia. Käytäntö ja teemaan liittyvät selvitykset (esim. OM 2021:21 ja Lean-hanke 2021) ovat kuitenkin osoittaneet, että menettelyn tavoitteet ja merkitys eivät ole kaikilta osin juurtuneet käytäntöön. Menettelyn tiiviimpi kytkeminen osaksi esitutkintayhteistyötä vahvistaa syyttäjän osallistumista ja parantaa myös asianosaisten avustajien mahdollisuuksia vaikuttaa asian valmisteluun.

Tarkennus siitä, että esitutkintaviranomaisen on loppulausunnon saatuaan arvioitava, *voidaanko esitutkinta päättää vai antaako lausunto aiheutta esitutkinnan täydentämiseen*, on tarpeellinen. Käytännössä esitutkinta on toisinaan päätetty ja esitutkintapöytäkirja siirretty syyteharkintaan ennen loppulausuntojen saapumista, minkä jälkeen lausunnot on toimitettu syyttäjälle erikseen lisätutkintapöytäkirjan muodossa. Siten ehdotettu muutos yhdenmukaistaa menettelyä.

Vaikka muutokset voivat lisätä esitutkintaviranomaisen työmäärää jossain määrin, niiden voidaan arvioida vähentävän työmäärää syyteharkinta- ja tuomioistuinvaiheissa. Erityisesti laajoissa ja vaativissa asioissa kokonaishyödyt ovat lisätyötä suuremmat.

2.9 Perusteluvollisuuden keventäminen

Ehdotus ETL 11 luvun 1 §:n esitutkintapäätöksen perusteluvollisuuden tarkentamisesta siten, että perustelujen laajuus suhteutetaan asian laatuun ja laajuuteen, on tarpeellinen ja tukee päätöksenteon johdonmukaisuutta. Yksinkertaiset ja selvät asiat voidaan perustella nykyistä suppeammin, kun taas vaativissa ja tulkinnanvaraisissa asioissa edellytetään perusteellisempaa oikeudellista arviointia.

Sekä sisäisessä että ulkoisessa laillisuusvalvonnassa on kiinnitetty jo pidemmän aikaa huomiota esitutkintapäätösten perustelujen epätasaisuuteen. Oikeudellinen argumentointi on toisinaan jäänyt pintapuoliseksi tai rakentunut yleisluontoisten "fraasien" varaan.

Tämän takia esimerkiksi Kaakkois-Suomen poliisilaitoksella päätöksenteon laatua on kehitetty koulutuksella ja tarjoamalla oikeudellista tukea matalan kynnyksen konsulttina.

Ehdotettu sääntely tukee osaltaan perustelukäytäntöjen selkeyttämistä ja yhdenmukaistamista.

2.10 Yleistiedoksianto erityisen laajoissa rikosasioissa

ETL 11 luvun 1 §:n 4 momenttiin ehdotettu säännös yleistiedoksiannosta rikosasioissa, joissa on hyvin suuri määrä asianomistajia, vastaa käytännön tarpeeseen. Nykyinen sääntely edellyttää esitutkintapäätöksen antamista tai lähettämistä kullekin asianosaiselle erikseen, eikä mahdollista tiedoksiantoa esimerkiksi viranomaisen verkkosivuilla tai muulla julkisella tavalla.

Ehdotuksessa asianomistajien lukumäärää ei sidota laissa täsmälliseenajaan, vaan arviointi jää tapauskohtaiseksi. Tätä voidaan pitää perusteltuna, sillä se jättää sääntelyyn tarpeellisen joustavuuden tilanteissa, joissa asianomistajia on poikkeuksellisen paljon tai kaikkien henkilöllisyys ei ole selvillä. Tarve sääntelylle korostuu erityisesti tietoverkossa tehdyissä rikoksissa, joissa asianomistajia voi olla poikkeuksellisen paljon. Digitalisoinnin myötä tällaiset rikoskokonaisuudet ovat lisääntyneet (esim. WinCapita- ja Vastaamo-kokonaisuudet), ja vastaavien tapausten voidaan arvioida lisääntyvän tulevaisuudessa.

Menettely soveltuu myös tilanteisiin, joissa syyttäjä päättää olla ajamatta asianomistajien yksityisoikeudellisia vaatimuksia laajassa, satoja tai tuhansia asianomistajia koskevassa asiassa. Ratkaisun tiedoksianto yhdellä yleistiedoksiannolla on tällaisissa tilanteissa prosessiekonomisesti perusteltua ja tukee rikosprosessin kokonaistehokkuutta.

Yleistiedoksiannon mahdollistaminen esitutkintapäätösten tiedoksiannossa tehostaa menettelyä merkittävästi vaarantamatta asianosaisten oikeusturvaa.

2.11 Tiedottaminen esitutkinnassa

ETL 11 luvun 7 §:n 2 momenttiin ehdotettu muutos, jonka mukaan henkilön nimen saa antaa julkisuuteen myös silloin, kun hän on itse julkistanut nimensä tai suostunut siihen, on tarpeellinen ja selkeyttää viranomaisen tiedottamismahdollisuuksia muuttuneessa viestintäympäristössä. Voimassa oleva sääntely on johtanut epätarkoituksenmukaisiin tilanteisiin esimerkiksi silloin, kun rikoksesta epäilty julkisuuden henkilö on itse kertonut asemastaan mediassa, mutta esitutkintaviranomainen ei ole voinut vahvistaa tietoa, koska säännöksen välttämättömyyskriteeri ei ole täyttynyt. Tämä on ollut omiaan synnyttämään epäselvyyttä ja tarpeetonta mielikuvaa viranomaisen salailevasta toiminnasta.

Muutos vastaa paremmin käytännön tiedottamistarpeisiin nykyisessä ja yhä nopeutuvassa tiedonkulun ympäristössä, jossa viranomaisella tulee olla riittävät mahdollisuudet antaa avointa, oikea-aikaista ja luotettavaa tietoa esitutkinnasta. Samalla on kuitenkin

korostettava, ettei muutos poista velvollisuutta noudattaa ETL 4 luvussa säädettyjä esitutkintaperiaatteita, syyttömyysolettamaa eikä salassapitoa koskevia säännöksiä. Tiedottamisen lainmukaisuus ja vaikutukset asianosaisten oikeusturvaan on myös jatkossa arvioitava tapauskohtaisesti.

2.12 Syyteharkintaa ja rikosasioiden tuomioistuinkäsittelyä koskevat muutosehdotukset

Rikosasioiden käsittelyaikojen pidentyminen korostaa tarvetta sujuvoittaa rikosprosessia myös syyteharkinta- ja tuomioistuinvaiheessa. Kun selkeät ja riidattomat asiat voidaan ratkaista kevyemmissä menettelyissä, tehostuu koko prosessiketju ja rikosprosessitoimijoiden rajalliset resurssit voidaan kohdentaa tarkoituksenmukaisemmin vaativampiin ja laajempiin rikosasioihin.

Ehdotetut muutokset, jotka koskevat syyttämättäjättämispäätösten perustelujen keventämistä, yleistiedoksiantoja, syyttäjän ratkaisua asianomistajan yksityisoikeudellisten vaatimusten ajamisesta, haastehakemusta ja haastamista sekä asian ratkaisemista ilman pääkäsittelyä ja poissaolokäsittelyä, ovat edellä esitetyin perustein kannatettavia.

Tuomas Ikonen, rikosylitarkastaja, OTT

Asiakirja on sähköisesti allekirjoitettu asianhallintajärjestelmässä. Poliisi 23.02.2026 klo 12:27. Allekirjoituksen oikeellisuuden voi todentaa kirjaamosta.

Jakelu

Eduskunnan hallintovaliokunta

Tiedoksi

Ari Karvonen, poliisipäällikkö
Pekka Koistinen, apulaispoliisipäällikkö
Marko Nyysönen, poliisilakimies
Kari Siivo, poliisitarkastaja
Juha Junkkari, rikosylikomisario

Kaakkois-Suomen poliisilaitos

Vuorikatu 1, PL 113, 45101 Kouvola

kirjaamo.kaakkois-suomi@poliisi.fi

Puhelin 0295 430 331, poliisi.fi